

นิทานปีศาจปรกรณัม :

จากเรื่องผีเลือกนายมาเป็นเรื่องปีศาจแต่งงานกับมนุษย์*

สยาม ภัทรานุประวัติ*

ความนำ

เรื่องเกี่ยวกับภูตผีปีศาจดูเหมือนจะเป็นเรื่องอมตะที่คนไทยนิยมนำมาเล่าสู่กันฟังในวงสนทนาเสมอๆ ผู้ฟังเองก็ดูเหมือนจะชื่นชอบความตื่นเต้นและน่ากลัวเหล่านั้นเป็นพิเศษ แต่ถ้าได้พิจารณาถึงประโยชน์ที่ผู้ฟังจะได้นั้น ก็ดูเหมือนจะน้อยมาก ถึงกระนั้นเรื่องของปีศาจที่มุ่งให้ประโยชน์กับผู้ฟังก็มี แต่ไม่ใช่เรื่องเล่าที่น่ากลัวกลับเป็นนิทานสอนใจ (เหมือนกับนิทานของอีสป) โดยมีเหล่าปีศาจเป็นผู้เล่าเรื่อง นิทานชุดนี้เรียกว่า *ปีศาจปรกรณัม* เป็นชุดนิทานที่รวมอยู่กับนิทานโบราณเรื่องอื่นๆ ในหนังสือเรื่องประชุมปรกรณัมของไทย

มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า เรื่องปีศาจปรกรณัมไม่ใช่เรื่องดั้งเดิมของไทย แต่คงเป็นนิทานที่ไทยได้รับจากอินเดีย สมเด็จพระยาตำรงราชานุภาพเมื่อได้ทรงพิจารณาเนื้อเรื่องก็ได้ประทานคำอธิบายว่า

นิทานปีศาจปรกรณัมนี้ได้ตรวจหาต้นเดิมว่าจะมาแต่ที่ไหนได้เค้าเงื่อนว่า นิทานเหล่านี้มีอยู่ในคัมภีร์ปัญจตันตระของลัทธิศาสนาพราหมณ์โดยมากคงได้ฟังว่าเป็นนิทานของเก่าแต่ปรัมปราอยู่ในมัชฌิมประเทศ แต่ผู้ใดจะได้คัดเรื่องนิทานมาเรียบเรียงเป็นปีศาจปรกรณัมเมื่อใด ต้นฉบับจะเป็น

ภาษาสันสกฤตหรือภาษาบาลี และจะได้เข้ามาถึงประเทศนี้เมื่อใดและใครเป็นผู้แปลออกเป็นภาษาไทย ข้อความเหล่านั้นหาทราบไม่' (สมเด็จพระยาตำรงราชานุภาพ, 2506, หน้าคำนำ)

แม้จะไม่ทราบประวัติที่แน่นอน แต่สำหรับคนไทย วรรณกรรมเรื่องนี้เป็นเรื่องที่รู้จักแพร่หลายมานานแล้ว ดังจะเห็นได้ว่าในสมัยรัชกาลที่ 3 ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมวรรณคดีต่างๆ เพื่อนำมาจารึกที่วัดพระเชตุพนฯ ก็มีเรื่องปีศาจปรกรณัมอยู่ด้วย ดังที่ปรากฏในโคลงปฏิสังขรณ์

* ผู้เขียนขอขอบคุณ อาจารย์ ดร.เฮนรี เดวิด กินสเบิร์ก บรรณารักษ์อาวุโสแผนกเอกสารตะวันออก หอสมุดแห่งชาติประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นบุคคลแรกที่ได้ศึกษาเรื่องปีศาจปรกรณัมฉบับไทย ที่เอื้อเพื่อเอกสารอันเป็นประโยชน์ต่อบทความนี้

** นักศึกษาสาขาวิชาภาษาสันสกฤต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

วัดพระเชตุพนฯ พระนิพนธ์สมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรสว่า

มุขมูมเขียนเรื่องตัว ตำบล ผนังเฮย
แปดแห่งแบ่งบรรล่าย ลักษณลัวัน
ปีศาจปรกรณ์ถกกล กอปรวัต ฤแอ
ต่างต่างนิทานถ้วนเพี้ยน ภาพแสดง

(ประชุมจารึกวัดพระเชตุพนฯ, 2517: 247)

เรื่องปีศาจปรกรณ์ ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้รับการยกย่องว่า มีคติธรรมสอนใจที่มีประโยชน์ และมีการพิมพ์เรื่องปีศาจปรกรณ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2412 เพื่อถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (2411-2453) ดังคำปรารภของผู้จัดพิมพ์ว่า

‘เป็นเรื่องความชักนียายมาสาธกไว้หลายข้อ แต่ล้วนวิเศษควรที่นักปราชญ์และผู้มีบรรดาศักดิ์จะรู้ไว้ พอเป็นเครื่องประดับสติปัญญา’

(กรมหลวงบดินทร์ไพศาลโสภาภณ, 2444: 2)

นอกจากเรื่องปีศาจปรกรณ์ฉบับภาษาไทยแล้ว ยังมีเรื่องปีศาจปรกรณ์อีก 2 ฉบับ คือ ฉบับล้านนาและลาว ที่มาดั้งเดิมของเรื่องปีศาจปรกรณ์ทุกฉบับ ที่ได้กล่าวถึงนี้ คือ นิทานอุทาหรณ์สอนใจของอินเดีย ที่ชื่อว่า ตันไตรปาชยานะ ซึ่งเป็นนิทานปัญจตันตระฉบับอินเดียได้สำนวนหนึ่ง เรื่อง ตันไตรปาชยานะฉบับดั้งเดิมมีผู้ศึกษาพบว่า เป็นนิทานชุดใหญ่ที่แบ่งเป็นตอนๆ 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 เรื่องนันทกปรกรณ์ เป็นเรื่องของวักกับราชสีห์ (ไทยเรียก นนทุกปรกรณ์) ตอนที่ 2 เรื่องปักษิปรกรณ์ เป็นเรื่องของนกเงือกผู้ปกครอง ตอนที่ 3 เรื่อง มัณทุกปรกรณ์ เป็นเรื่องของฝูงกบกับงู และ ตอนที่ 4 เรื่อง ปีศาจปรกรณ์ เป็นเรื่องเล่าของ

ปีศาจ นิทานตันไตรปาชยานะเป็นชุดนิทานสอนใจที่สนุกสนานและแพร่หลาย นิทานชุดนี้เองเป็นต้นเค้าของนิทานอุทาหรณ์หลายเรื่องที่พบในประเทศแถบเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ นิทานนางตันตรูของทมิฬ นิทานนางตันโตของลาว นิทานนางตันตรีของชวา และนิทานนางตันไตรของไทย

จากอินเดียสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ตันไตรปาชยานะฉบับสันสกฤต ซึ่งเป็นต้นเค้าของนิทานหลายๆ เรื่องในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สันนิษฐานว่าได้เข้าสู่ประเทศไทยราวพุทธศตวรรษที่ 20 โดยพระภิกษุล้านนาที่เดินทางไปสืบทอดศาสนาที่ลังกา คงจะได้ต้นฉบับนิทานตันไตรปาชยานะกลับมาพร้อมกับคัมภีร์ภาษาสันสกฤตเรื่องอื่นๆ จากนั้นเรื่องนี้จึงแพร่หลายไปถึงอาณาจักรล้านช้าง และพระสังฆราชแห่งวัดวิสุทธมหาวิหาร จึงแปลเป็นภาษาบาลีในราวปลายพุทธศตวรรษที่ 20 (สิลา, 2539: 75) การแปลเป็นภาษาบาลีนี้เอง ทำให้เนื้อเรื่องแพร่หลายได้มากยิ่งขึ้น เข้าใจว่าเรื่องตันไตรปาชยานะฉบับแปลนี้คงกลับมาแพร่หลายในอาณาจักรล้านนาอีก ดังจะเห็นได้จากต้นฉบับโบราณนิทานตันไตรปาชยานะที่พบอยู่เป็นจำนวนมากในภาคเหนือของไทย มีข้อความอ้างถึงการแปลวรรณกรรมเรื่องนี้ในอาณาจักรล้านช้าง ผู้เขียนเข้าใจว่าเรื่องนี้คงจะแพร่ลงสู่ภาคกลางในราวพุทธศตวรรษที่ 22 - 23 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่นิทานต่างๆ ของภาคเหนือเป็นที่นิยมของคนไทยสมัยอยุธยา และคงมีการคัดลอกต้นฉบับไว้ ในช่วงเวลาดังกล่าวด้วยทำให้ปรากฏต้นฉบับปรกรณ์เรื่องต่างๆ เป็นจำนวนมากอยู่ในภาคกลาง

ปีศาจปรกรณัม: นิทานที่สูญหายจากชุดนิทานต้นไตรปายยานะ

ต้นฉบับเรื่องต้นไตรปายยานะ ฉบับดั้งเดิมนั้นในปัจจุบันยังไม่พบต้นฉบับที่เป็นภาษาสันสกฤตฉบับที่พบแล้วนั้นเป็นต้นฉบับของตรีวันดรัมที่คัดลอกในกลางพุทธศตวรรษที่ 23 ซึ่งถือว่ามียุคน้อยมาก ผู้คัดลอกต้นฉบับนี้ได้เพิ่มเติมข้อความที่ไม่เกี่ยวข้องไว้จำนวนหนึ่ง (Artola, 1957: 4) ต้นฉบับที่กล่าวถึงนี้ไม่พบเรื่องปีศาจปรกรณัมแล้ว อาจเป็นเพราะผู้คัดลอกไม่ได้คัดเรื่องปีศาจปรกรณัมไว้ตั้งแต่ต้น หรือเรื่องปีศาจปรกรณัมขาดหายไปพร้อมกับนิทานนำเรื่อง อย่างไรก็ตาม มีหลักฐานว่า เรื่องปีศาจปรกรณัมเคยปรากฏอยู่ในนิทานต้นไตรปายยานะฉบับดั้งเดิม เพราะยังปรากฏชื่อปีศาจปรกรณัมอยู่ในฉบับแปลภาษาชาวโบราณซึ่งมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 17 (Venkatasubbiah, 1966: 60) และฉบับแปลภาษาทมิฬ (Venkatasubbiah, 1965: 125) แต่ทั้ง 2 ฉบับก็มีเพียงชื่อปีศาจปรกรณัมโดยไม่พบเนื้อเรื่องปีศาจปรกรณัม

ความน่าสนใจของเรื่องปีศาจปรกรณัม

ดังที่กล่าวไว้ว่า เรื่องปีศาจปรกรณัมนั้นไม่พบต้นฉบับสันสกฤต ชาว และทมิฬ ดังนั้นเรื่องปีศาจปรกรณัมจึงเป็นเรื่องที่เหลืออยู่เพียง 3 ฉบับเท่านั้น ต้นฉบับที่ยังคงรักษาเรื่องปีศาจปรกรณัมไว้ได้นั้น ส่วนแต่พบที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งสิ้นปีศาจปรกรณัมทั้ง 3 ฉบับได้แก่ฉบับล้านนา ฉบับลาว และฉบับไทย ด้วยเหตุนี้เองเรื่องปีศาจปรกรณัมทั้ง 3 ฉบับ จึงเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญของผู้ศึกษารรณคดีประเภทนิทาน แต่ปัญหาที่พบต่อมาคือ ปีศาจปรกรณัมทั้ง 3 ฉบับ มีเอกลักษณ์เฉพาะและเนื้อเรื่องไม่ตรงกันเท่าใดนัก ฉบับล้านนาและลาวมีเนื้อความตอนต้นคล้ายกันคือ เรื่องของฝูงปีศาจมากินซากของ

อสุรีที่ตายในสนามรบ แต่เหล่าปีศาจเกิดขัดแย้งกัน จึงมีผู้เสนอว่า ควรเลือกพญาปีศาจขึ้นเพื่อตัดสินความ ปีศาจแต่ละตนจึงเสนอชื่อปีศาจให้ที่ประชุมพิจารณา ซึ่งก็มีผู้คัดค้านและเส้านิทานประกอบ ส่วนฉบับไทยเป็นเรื่องของพญาปีศาจต้องการอภิเษกกับเจ้าหญิงซึ่งเป็นมนุษย์ แต่มนตรีปีศาจไม่เห็นด้วยจึงเส้านิทานคัดค้าน ฉบับล้านนามีนิทานที่ปีศาจยกขึ้นมาเล่า 19 เรื่อง ฉบับลาวมี 6 เรื่อง (บางฉบับมี 11 เรื่อง) ฉบับไทยมีนิทานมากที่สุดคือ 30 เรื่อง นิทานซ้อนในแต่ละฉบับก็มีเนื้อหาสอดคล้องกับเนื้อเรื่องหลัก เช่น ฉบับไทยมีนิทานหลายเรื่องมุ่งเน้นการแสดงโทษของการทำเรื่องที่ไม่ดีธรรมเนียม และปราศจากความซื่อสัตย์ยอมนำผลร้ายมาสู่ตน ฉบับล้านนาและลาวเน้นคุณสมบัติของผู้เล่าว่า ควรมีปัญหา พลกำลัง และฉลาดรอบคอบ

นิทานนำในปีศาจปรกรณัมฉบับล้านนาและลาวนี้มีแนวเรื่องเหมือนกับปักษิปรกรณัมคือ การเลือกผู้ปกครองที่มีคุณสมบัติเหมาะสม การที่มีใครงัดเรื่องซ้ำซ้อนกันเช่นนี้เป็นข้อชวนให้สงสัยว่านิทานนำในเอกสารชุดเดียวกันไม่น่าจะมีโครงเรื่องที่เหมือนกัน และอาจคิดต่อไปได้อีกว่า ปีศาจปรกรณัมฉบับสันสกฤตที่สูญหายไปแล้ว อาจจะมีนิทานนำที่ไม่ตรงกับปีศาจปรกรณัม 2 ฉบับข้างต้น แต่ด้วยความจำกัดของข้อมูล จึงยังไม่สามารถสรุปคำตอบเรื่องนี้ได้ ในขณะที่นิทานนำเรื่องปีศาจแต่งงานกับมนุษย์ในปีศาจปรกรณัมฉบับไทยนั้นก็ยังไม่พบข้อมูลดังกล่าวเช่นกัน แต่มีข้อความตอนหนึ่งในมัดนทุก-ปรกรณัมฉบับสันสกฤตที่มีการกล่าวถึงการแต่งงานของปีศาจว่า

ได้อินว่าฝูงลาเป็นผู้ขับร้องในงานวิวาห์ของเหล่าปีศาจ (pīśacānām vivāhesu) หลังจากได้ฟังรสของดนตรี

เหล่านั้น สุนัขจึงจอกก็เกิดความ
มหัศจรรย์

(Sastri, 1938: 81)

เป็นไปได้ว่า ไทยอาจได้เค้าเรื่องการแต่ง
งานของปิตาจากนิทานดังกล่าวแล้วนำมาขยาย
เป็นนิทานนำในเรื่องปิตาจากปรณัมฉบับไทย ผู้เขียน
เชื่อว่าเดิมนิทานนำของเรื่องปิตาจากปรณัมฉบับไทยคง
เป็นเรื่องปิตาจากเลือกนายเหมือนฉบับอื่นๆ แต่
คงมีความสับสนในการคัดลอกหรือไม่ก็อาจมีผู้เห็น
ว่ามีโครงเรื่องซ้ำกับปักษิปรณัม จึงเปลี่ยนนิทาน
นำเสียใหม่โดยใช้นิทานซ้อนที่มีเรื่องเกี่ยวกับปิตา
มาสร้างโครงเรื่องขึ้นใหม่

นิทานในเรื่องปิตาจากปรณัม

นอกจากปิตาจากปรณัมจะมีนิทานนำและ
จำนวนนิทานที่แตกต่างกันแล้ว นิทานซ้อนที่พบใน
แต่ละฉบับก็ยังคงแตกต่างกันหลายเรื่อง การเปรียบเทียบ
เนื้อเรื่องของนิทานซ้อนในเรื่อง ผู้เขียน
จะพิจารณาจากปิตาจากปรณัมฉบับต่างๆ ดังนี้
นิทานปิตาจากปรณัมฉบับล้านนาใช้ต้นฉบับโบราณ
ของวัดสูงเม่น และวัดพันอ้น ฉบับลาวใช้ข้อมูลจาก
เรื่องปิตาจากปรณัม 2 ฉบับ คือ ฉบับของเวงกฏ-
สุพเพียะ (Venkatasubbiah, 1969 : 261 - 266)
กับฉบับของมหาสิลา ส่วนฉบับไทยใช้ข้อมูลจาก
ปิตาจากปรณัมฉบับพิมพ์ของโรงพิมพ์วีริจันทร์
ร.ศ. 119 สอดทานกับนิทานในฉบับสมุดไทย

เรื่อง ที่	ฉบับล้านนา	ฉบับลาว		ฉบับไทย
		เวงกฏสุพเพียะ	มหาสิลา	
1	เทวทัตผู้มีบุญ	เทวทัตผู้มีบุญ	เทวทัตผู้มีบุญ	สุนัขจิ้งจอกกับราชสีห์
2	พราหมณ์กับภรรยา	พราหมณ์กับภรรยา	พราหมณ์กับภรรยา	วานรละโมบ
3	สุภัทรมานพ	สุภัทรมานพ	สุภัทรมานพ	ชายไม่สมประสงค์
4	มาณพกับพระราชา	มาณพกับพระราชา	-	นางดีไลตมากับอสูร
5	มาณพกับภรรยา	มาณพกับภรรยา	-	ข้างกับมนุษย์
6	บุตรเศรษฐีกับพระราชา	บุตรเศรษฐีกับพระราชา	-	กาหลงหงส์
7	นางสากุนีกับปิตา	-	นางสากุนีกับปิตา	นางกินรีสารอกไข
8	หญิงแพศยาฆ่าสามี	-	หญิงแพศยาฆ่าสามี	ท้าวธราบาลกับกินรี
9	พระราชากับงูในพระอุทร	-	พระราชากับงูในพระอุทร	ท้าวทศวิชัยจับหงส์
10	พราหมณ์กับวัว	-	พราหมณ์กับวัว	ท้าวสุตราชกับนางกินรี
11	หนูกับข้าง	-	หนูกับข้าง	ท้าวรัตนราชกับข้าง
12	นางพราหมณ์ผู้มั่งมาก	-	-	ไอสรพระเจ้ามัทราส
13	สุนัขจิ้งจอกกับใบตำแย	-	-	ท้าวติศราชกับบุตรเสนา
14	สุนัขจิ้งจอกกับเสือ	-	สุนัขจิ้งจอกกับเสือ	พญานกกับนกไล่
15	กิมเสนะปราบปิตา	-	-	ท้าวพรหมทัตกับบุตรรัยภัย
16	นางสุนทรกับโจร	-	นางสุนทรกับโจร	พญาครุฑผลัดขน

เรื่อง ที่	ฉบับล้านนา	ฉบับลาว		ฉบับไทย
		เวงกฏสุพเพียยะ	มหาสิลา	
17	หญิงแพศยาตายเพราะพิษ	-	หญิงแพศยาตายเพราะพิษ	ท้าวอาตุรฎกเนรเทศ
18	อุบายของพราหมณ์	-	-	ท้าวมาฮันต์กับอำมาตย์ทรยศ
19	-	-	-	ท้าววิชัยกับพระมเหสี
20	-	-	-	ท้าววิริยยันต์ขบถ
21	-	-	-	ท้าวอำมฤตญูราชกับชายา
22	-	-	-	ท้าวสุขุมหาราชกับนางยักษ์
23	-	-	-	ท้าววิปัสสนะราชกับลูกโจร
24	-	-	-	รสกุมารกับนางแพศยา
25	-	-	-	ท้าวบรมราชกับนางสุทธิเทวี
26	-	-	-	สงครามแย่งนกยูง
27	-	-	-	ท้าวไมรินทรกับนกสัตวา
28	-	-	-	ท้าวเกลไลยราชกับนกแขกเต้า
29	-	-	-	พราน ช้าง และงู
30	-	-	-	บุรุษถือสัตย์

จากการเปรียบเทียบนิทานซ้อนทั้งหมดในเรื่องพบว่าเรื่องปิตาจปกรณัมทั้ง 3 ฉบับมีนิทานซ้อนที่ตรงกันเพียงเรื่องเดียว คือ พระราชากับงูในพระอุทร (กุสุมา, 2521: 89) นิทานซ้อนเรื่องนี้เป็นนิทานเรื่องที่ 9 ในฉบับล้านนา เป็นนิทานเรื่องที่ 6 ในฉบับลาวของมหาสิลา และเป็นนิทานเรื่องที่ 17 ในฉบับไทย แต่ฉบับไทยก็มีเนื้อเรื่องไม่สมบูรณ์เท่ากับฉบับล้านนาและลาว

ความแตกต่างของนิทานนำและนิทานซ้อนทำให้เกิดข้อกังขาในหมู่นักศึกษาว่า ฉบับใดน่าจะใกล้เคียงกับต้นฉบับดั้งเดิม หรือรักษาเนื้อความในต้นฉบับดั้งเดิมไว้ได้มากที่สุด เมื่อพิจารณาเนื้อหาและสำนวนภาษาแล้ว ผู้เขียนคิดว่า ฉบับล้านน่าน่าจะเป็นฉบับที่มีเนื้อหาใกล้เคียงหรือรักษา

พลความในฉบับดั้งเดิมไว้ได้มากที่สุด ดังจะเห็นได้จากการที่ฉบับล้านนายังคงรักษาโคลงท้ายนิทานไว้ถึง 5 เรื่อง ข้อความเหล่านี้คงแปลมาจากโคลงสันสกฤต เช่น ตอนท้ายนิทานเรื่องที่ 9 พระราชาประชวรเพราะงูในพระอุทร มีข้อความท้ายเรื่องว่า

“วสุภากะชะจักยกเหตุอันนั้นหื้อแจ้ง
จึงกล่าวนัยอันนี้ว่า ปรสส รหสส กุมมานิ
เสสจหนุติ นรา ชไม อุโก นสมา เปนติ วินาส์
กุจฉิ วมมิกาสบุปาว เย นรา อันว่าคนผู้ใด
มีชาติอันด้อยบชอบธรรม วธนติ เทียนยอม
มักกล่าว ปรสส รหสส กุมมานิ ยิ่งกรรม
ทั้งหลายอันปกกล่าว รหสส บตบั้งแห่งกัน
ไปมา หื้อแจ้งแก่ท่านผู้อื่น อุโก บ่มั่นเขา
ทั้ง 2 นั้น อาเปนติ ก็ถึง วินาส์ ดังอัน

ฉิบหายตายไป กุจฉวมมิกาสุปาว ประดุจดั่งบู ตัวอยู่ในท้องพญาแลงตัวอยู่จอมปลวก นั้นแล”

(ปีศาจปรกรณัม ฉบับวัดพันอันผูก 10 หน้า 8-9)

แม้ว่าภาษาบาลีที่ปรากฏในต้นฉบับใบลานจะมีข้อผิดพลาดเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์ ซึ่งน่าจะเกิดขึ้นระหว่างการคัดลอก แต่ข้อความดังกล่าวก็ยังแสดงร่องรอยของโคลกสรูปเรื่องท้ายนิทาน ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของนิทานต้นไตรปายานะ ที่มีนักปราชญ์ชื่อ วสุภาคะ (ล้านนาและลาวเป็นวสุภาคะ) กล่าวสรุปเนื้อหา ในขณะที่ฉบับไทยไม่พบทั้งชื่อวสุภาคะ และเนื้อความที่เป็นโคลกหรือคติคำสอนเลย

จากข้อมูลที่ได้เสนอมาดังแต่ต้น ประเด็นที่น่าพิจารณาคือ ถ้าเรื่องปีศาจปรกรณัมฉบับไทยมีความสัมพันธ์กับฉบับล้านนาแล้ว เหตุใดจึงมีความแตกต่างกันมากทั้งนิทานนำ จำนวนนิทาน จนถึงเนื้อเรื่องของนิทานที่ตรงกับฉบับล้านนาเพียงเรื่องเดียว ข้อมูลนี้อาจมีผู้สงสัยว่า เรื่องปีศาจปรกรณัมฉบับไทยอาจไม่ได้อิทธิพลจากฉบับล้านนา แต่อาจเป็นฉบับอื่นได้หรือไม่ แต่จากข้อมูลต่างๆ ที่พบทำให้ผู้เขียนยังเชื่อว่าปีศาจปรกรณัมฉบับไทยน่าจะได้อิทธิพลมาจากฉบับล้านนา แต่มีตัวแปรบางอย่างทำให้เนื้อเรื่องและรายละเอียดต่างๆ เปลี่ยนไป ตัวอย่างที่นำมาเปรียบได้คือนิทานปรกรณัมฉบับไทยอีก 2 เรื่อง คือ นนทุกปรกรณัม และปักชี่ปรกรณัม ที่พบในปัจจุบัน แม้จะมีนิทานต่างไปจากฉบับล้านนาเป็นจำนวนมาก แต่ทั้ง 2 เรื่องนี้ยังคงรักษาลักษณะบางอย่างของฉบับล้านนาไว้ เช่น ในนนทุกปรกรณัม

ใช้การขึ้นต้นเรื่องด้วยภาษาบาลีเหมือนกับฉบับล้านนา (นิทานอิหร่านราชธรรม เล่ม 2, 2505: 1) และลักษณะสำนวนภาษาที่คล้ายกับฉบับล้านนา เช่น การใช้คำว่า เจ้ากู (หน้า 9) ส่วนเรื่องปักชี่ปรกรณัมก็มีลักษณะบางอย่างที่ฉบับล้านนาเพิ่มเติมจากฉบับสันสกฤต ก็พบในฉบับไทยด้วย นิทานชุดนี้เป็นเอกสารชุดเดียวกัน การเข้าสู่ภาคกลางคงจะมาพร้อมกันทั้งชุด แต่การคัดลอกในสมัยต่อๆ มาทำให้นิทานซ้อนของแต่ละฉบับพลัดปนกัน

ปีศาจปรกรณัมฉบับสมุดไทย : ร่องรอยการแก้ไขเรื่องปีศาจปรกรณัม

ปีศาจปรกรณัมฉบับไทยทุกฉบับ ทั้งฉบับสมุดไทยจำนวน 6 ฉบับ (สมุดไทยแต่ละฉบับเป็นเอกสารคนละชุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเรื่องนี้มีการคัดลอกกันอย่างแพร่หลาย) และฉบับพิมพ์เผยแพร่ทุกครั้ง ตั้งแต่ครั้งโรงพิมพ์หลวงเป็นต้นมามีเนื้อความตรงกันทุกฉบับ คือมีทั้งส่วนที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง (ตั้งแต่ตอนท้ายนิทานเรื่องที่ 6 จนถึงนิทานเรื่องที่ 16) การที่ลักษณะคำประพันธ์ 'ไม่เสมอ' กันนี้ แสดงให้เห็นว่ามีการแต่งเรื่องแทรกในสมัยหลัง เข้าใจว่าปีศาจปรกรณัมฉบับไทย ฉบับดั้งเดิมควรจะเป็นร้อยแก้วทั้งหมดเหมือนกับปรกรณัมอื่นๆ คือ นนทุกปรกรณัมและปักชี่ปรกรณัมที่เป็นเอกสารชุดเดียวกัน ส่วนที่เป็นร้อยกรองจึงน่าจะเป็นส่วนที่เพิ่มเติมเพื่อให้นิทานปีศาจปรกรณัมฉบับร้อยแก้วสนุกสนานและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

มีหลักฐานที่น่าสนใจซึ่งสอดคล้องกับข้อสันนิษฐานดังกล่าว คือ ข้อความตอนต้นในสมุดไทยเรื่องปีศาจปรกรณัมหมายเลข 1 ว่า

ข้าชอกฤชดาลชูลี	นบนอบเหนือศรีโรราบ	กัมเกล้ากราบอภิวัน
แกแก้วสามอันประเสริฐ	ยิ่งล้ำเลิศโลกา	ไตรรัตนานรารถ
พระคุณอาจบริรักษ์	ข้าจึงจักจำลอง	ตามท่านองนิทาน
แต่บุราณราช	ชื่อปีศาจปักการะนำ	แนะในคำข่อย่น
เพื่อแผ่ผลช่อมแซม	แทรกใส่แค้นตกแต่ง	ที่เคลือบแคลงเนื้อความ
ให้เหนตามต่อเรื่อง	ในนั้นเนื่องนิทาน	เปนประมาทมัทธยา
แห่งอาตมาบุฤชชน	ชื่อพระพินลธรรมระจี	จำลองไว้ด้วยจิตรศรัทธา
ขอปัญญาวิธาน	คำภีร์ยานยอดฟ้า	ทรงพิภกาแก้มแก้ว
ผุดพ่องแผ้วธรรมชั้นท์	หมื่นสี่พันภอจบ	จงแจ้งครบวิชา
วิปศนาท่ามถาน	สัมมญาณญาณา	ทั้งศีลศิกขาบท
ล้างทรงพรตกริยา	เตรสาธุดง	จิตรใจตรงอุเบกขา
เปนอัคสาวกเลิศ	ขวาประเสริฐสุทธิศักดิ์	ในสำนักนี้พระเจ้า
องค์หนึ่งเรารักขใคร	อย่าแคล้วในพระสาสนา	พวยภาภหน้าโน้นเสลาเถิด

(ปีศาจปรกรณัม เลขที่ 1 คู่ 113 มัด 61)

เนื้อความข้างต้นเป็นไปได้ว่า ผู้ที่อาจจะเป็นผู้เพิ่มเติมเนื้อเรื่องนิทานในปีศาจปรกรณัมนั้นอาจจะได้แก่ พระพินลธรรม ส่วนการแทรกเรื่องของพระพินลธรรมนั้นจะได้แทรกนิทานที่เรื่องและทำขึ้นในสมัยใดนั้น ยังไม่อาจยืนยันได้ แต่ต้นฉบับเรื่องปีศาจปรกรณัมฉบับไทยทั้งหมดที่พบแสดงให้เห็นว่า นิทานที่พระพินลธรรม ‘แทรกใส่แค้นตกแต่ง’ เป็นเรื่องที่ยอมรับกันโดยทั่วไป จึงไม่พบเรื่องปีศาจปรกรณัมสำนวนอื่นนอกเหนือไปจากสำนวนนี้ นิทานที่เข้าใจว่าแทรกใหม่นี้บางส่วนแสดงแนวคิดของพุทธศาสนาอย่างชัดเจน เช่น นิทานเรื่อง ที่ 15 ท้าวพรหมทัตได้อิตถยักข์เป็นมเหสี ในนิทานเรื่องนี้พญายักข์ผู้รักษาต้นไทรถามปัญหาธรรมกับ ท้าวพรหมทัต ซึ่งท้าวพรหมทัตก็ได้แสดงธรรมโปรดพญายักข์ตั้งความว่า

จึงแก้ปริศนาว่าขุนยักข์	อันรู้จักแก่นันทาอื่นไม่
คือทวารทั้งเก้าเราเข้าใจ	มิในตัวสัตว์ทั้งหญิงชาย
รู้จักกันเองหาครุไม่	เข้าใจแห่งโลกทั้งหลาย
ว่ารักสินันต์งเราทนาย	จะคลี่คลายออกให้แจ้งประจักษ์ใจ
รักตัวรักพ่อแม่เหลือตรา	รักภูกยาเมียมิตรพิศมัย
รักทรัพย์ทั้งสองปกครองไว้	เป็นรักสี่ที่ในวิสัยนา
ที่พึงหนึ่งนั้นไซอื่นไกล	คือตัวตนไซรือนาธา
เป็นที่พึงแก่ตัวเองในโลกา	จบปริศนาทั้งสิบสี่ประการ

(ปีศาจปะกะระณำ, 2444: 35)

จำนวนชายฉกรรจ์ 300 คน ที่ย้ายครอบครัวมา ก็มาตั้งบ้านเรือนอยู่กลุ่มเดียวกัน โดยใช้ชื่อเดิมที่มาจากเมืองมอญ เช่น ชื่อหมู่บ้านเวชราว เป็นต้น

ทุกวันนี้ ชาวมอญในเขตพระประแดง เปลี่ยนอาชีพจากการทำไร่ทำนา มาประกอบอาชีพรับจ้าง เป็นข้าราชการ ทำธุรกิจ เช่น ชาวเมืองทั่ว ๆ ไป แต่สิ่งที่ผูกพันความเป็นชุมชนมอญท่ามกลางสภาพแวดล้อมของสังคมเมืองที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คือความเชื่อความเคารพผีประจำหมู่บ้านร่วมกัน คือ เจ้าพ่อ เจ้าแม่เวชราว ทุกปีชาวบ้านจะร่วมกันจัดพิธีรำถวายหลังทำบุญสงกรานต์แล้ว ในช่วงก่อนเดือน 6 เจ้าพ่อนี้แม้ชาวมอญที่ตำบลเวชราว ในเมืองมอญที่ประเทศพม่า ก็ยังเคารพนับถืออยู่จนทุกวันนี้เช่นกัน

ทางหงส์องตะขาบในวัดมอญ

ชาวเวชราว เล่าว่า จากการประทับทรงเจ้าพ่อเอง ท่านเล่าถึงประวัติตนเองว่า ท่านเป็นแม่ทัพของมอญสมัยที่เมืองเมาะลำเลิงเป็นราชธานี มีชื่อว่า "มิทะนาย" มีน้องชายชื่อ "ซุมพล" เป็นชาวเมาะลำเลิงโดยกำเนิด ท่านมีตำแหน่งเป็นแม่ทัพข้าง มีข้างเป็นพาหนะนับพัน ๆ เชือก ท่านจึงมีอีกชื่อว่า "เจ้าพ่อข้างพัน" ท่านเสียชีวิตในการรบเมื่ออายุ 34 ปี ส่วนเจ้าแม่ ซึ่งมีตำแหน่งเป็นแม่ยายของเจ้าพ่อนั้น ท่านเป็นชาววัง มีเชื้อเจ้า มี 2 องค์ องค์พี่ชื่อ "กาวทอ" องค์น้องชื่อ "กาวซอน" มีบุตรสาวชื่อ "กาวชะสอย" ซึ่งได้แต่งงานกับเจ้าพ่อ "มิทะนาย" แต่ภรรยาเจ้าพ่อไม่ได้ตามมาอยู่เมืองไทยด้วย

ศาลที่ประทับของเจ้าพ่อ มีลักษณะคล้ายศาลาขนาดเล็ก ภายในมีแท่นยกไม้ ตั้งรูปสลักไม้สัก ทั้ง 2 องค์ องค์พี่มีลักษณะนั่งขัดสมาธิ วางมือเหมือนพระพุทธรูปปางสะดุ้งมาร เก้าอี้พนักกลางกระหม่อม ใส่ตุ้มหู มีเครื่องประดับรอบมวยผม ส่วนองค์น้องสวมชฎา นอกจากนั้นยังมีรูปสลักสัตว์ทำด้วยไม้เป็นบริวารของเจ้าพ่อ เช่น ช้าง ม้า เสือ รวมทั้งพวงมาลัยที่มีผู้นำมาถวายเจ้าพ่อ

ศาลเจ้าแม่ที่อยู่อีกที่หนึ่ง จะมีลักษณะคล้ายกัน แต่เล็กกว่า องค์เจ้าแม่เป็นไม้สลักรูปผู้หญิง 2 องค์ ที่เชื่อว่าเชิญมาจากเมืองมอญ มีช้างไม้ เป็นบริวาร รวมทั้งรูปสลักทหารไม้สำหรับอารักขาเจ้าแม่ และมีหีบไม้ตั้งอยู่ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นหีบสมบัติของเจ้าแม่

พิธีรำถวายเจ้าพ่อ เจ้าแม่ ในวันพิธีที่ตรงกับวันที่ 28 เมษายน 2538 ลูกหลานชาวบ้านเวชราว ทั้งในหมู่บ้าน และที่ได้แยกครอบครัวไปอยู่ที่ใดก็ตาม จะนำพวงมาลัย น้ำอบมาร่วมแสดงความเคารพและร่วมงานกันทุกคน

พิธีจะเริ่มด้วยชาวบ้านพร้อมใจกันนำข้าวหม้อ แกงหม้อ มาร่วมเลี้ยงพระเพล และเมื่อกิน

ข้าวปลากันอื่นดีแล้ว ในช่วงบ่ายจึงเริ่มพิธีรำภวาย
เจ้าพ่อ เจ้าแม่ เริ่มด้วยการเตรียม

เครื่องสังเวย มี

ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว ข้าวตอก ข้าว
หลาม ข้าวเหนียว กล้วยน้ำว่า ใสไว้เป็นจานๆ รวม
38 จาน

อุปกรณ์ที่ใช้ในการรำ มี

ใบส้นพริ้มมอญ หรือหญ้ามอญ ชาวมอญ
เรียกใบ อนุะซ็อก ต้องเตรียมปลูกไว้สำหรับทำพิธี
โดยเฉพาะ

ดาบ 2 เล่ม

พาย 1 คู่

กระสวยทอผ้า 1 คู่

พวงมาลัย

น้ำอบ, เหล้า

เสื้อผ้าไว้ผลัดเปลี่ยนตอนรำ

สิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้ในการประกอบพิธีรำผี
ก็คือ วงปีพาทย์มอญ หรือพิณพาทย์มอญ 1 วง ซึ่ง
ต้องทำหน้าที่บรรเลงประกอบการรำ ตั้งแต่ต้นจน
จบพิธี

นักดนตรีจะตั้งเวทีอยู่ข้างๆ โรงพิธี
หัวหน้าวง หรือ ผู้อำนวยพิธี จะต้องเป็นเจ้าพิธีรำ
ภวาย เรียกว่า ไต้ง เพราะเป็นผู้มีหน้าที่กำกับเพลง
ให้รำภวายเป็นชุดๆ ไป พิธีเริ่มด้วยหัวหน้าวงปีพาทย์
จัดเครื่องบูชาครูก่อน มีดอกไม้ ธูป เทียน เงิน 6 บาท
มะพร้าวแห้ง 1 ผล หมากดิบ 3 ลูก พลุ 3 เรียง
กล้วย 3 หวี เหล้า 1 ขวด และบุหรี 1 ซอง

สำหรับผู้ที่ทำหน้าที่รำ (จริง ๆ แล้วคือ
ทรงเจ้าพ่อ) มักจะเป็นลูกหลานของตระกูลต่าง ๆ
ที่เคยรำภวายมาก่อนในอดีต ซึ่งเป็นคนเฒ่าคนแก่
ที่สืบต่อมาเรื่อย ๆ นอกจากนี้คนอื่น ๆ จะเข้าไปร่วม
รำภวายด้วยก็ได้ บางคนก็มีอาการเหมือนถูกผีเข้า
ต้องเข้าไปร่วมรำในพิธีโดยไม่รู้สึกร่างตัวก็มี

การรำภวาย จะแบ่งเป็นชุด ๆ ทั้งหมดมี
8 ชุด โดยมีปีพาทย์ เป็นผู้กำกับการรำ และเพื่อ
เป็นการรักษาประเพณี ให้คนรุ่นหลังได้ปฏิบัติตาม
อย่างมั่นใจแม้เมื่อคนเฒ่าคนแก่ที่รู้พิธีตายจากไปแล้ว
ชาวบ้านที่เป็นผู้รู้ของชุมชน จึงได้ทำเอกสารบันทึก
ระเบียบการรำ และเพลงที่ใช้ประกอบ โดยละเอียด
ดังนี้

**ระเบียบการรำเจ้าพ่อ “ตะละเจงมม” และ
เจ้าแม่ของชาวหมู่บ้านเว้ชราว**

**1. ชุดของเจ้าพ่อ (อะ โขปา โนก)
รำสามครั้ง**

ก. ชุดของเจ้าพ่อชุดที่หนึ่ง (ปีพาทย์
ทำเพลงอาโกน) เพลงละคร ใช้ชาย 1 คน นุ่งผ้า
ลอยชายโพกศีรษะ พาดผ้าสองไหล่ ทัดดอกจำปา
ชุดนี้รำสามพัก คือ เริ่มต้นรำด้วยชั้นของเจ้าพ่อ
แล้วต่อด้วยใบส้นพริ้มมอญ กระสวยทอผ้า 2 อัน
และดาบ 2 เล่ม เมื่อใช้เครื่องประกอบการรำครบ
ทั้งสามชนิดแล้ว นั่งพักเพื่อให้หายเหนื่อยสักครู่ นับ
เป็นการรำชุดที่ 1 เมื่อหายเหนื่อยแล้วจึงรำเช่น
เดียวกันกับที่กล่าวข้างต้นอีกสองครั้ง รวมเป็นสาม
ครั้ง แต่ครั้งสุดท้ายเริ่มรำโดยใช้สุรา 2 ขวดด้วย

ข. ชุดของเจ้าพ่อชุดที่สอง (ปีพาทย์ทำ
เพลงปล๊ะ) เพลงเชิญ ใช้หญิงสามคนแต่งเป็นชาย
(แต่งเช่นเดียวกันกับชุดแรก) ใช้เครื่องประกอบ
การรำเช่นเดียวกันกับชุดแรก และต้องรำสามครั้ง
เช่นเดียวกัน

ค. ชุดของเจ้าพ่อชุดที่สาม (ปีพาทย์ทำ
เพลงปล๊ะ) ใช้หญิงสองคนแต่งเป็นชาย ใช้เครื่อง
ประกอบการรำเช่นเดียวกันกับชุดแรก และต้องรำ
สามครั้งเช่นเดียวกัน

**2. ชุดของเจ้าแม่ (อะ โขเต๊ะ โนก)
ปีพาทย์ทำเพลง 12 บท (โ้ะบาอาดัก)**

ก. ชุดของเจ้าแม่ชุดที่หนึ่ง ใช้หญิงสามคนแต่งเป็นหญิง โดยนุ่งผ้าถุงใช้ผ้าแถบพาดไหล่ (พาดไหล่ข้างเดียว) ใช้เครื่องประกอบการรำคือ ไบสันพริ้มมอญ กระสวย และดาบ รำครบชุดแล้วนั่งพัก แล้วรำสามพักเช่นเดียวกัน

ข. ชุดของเจ้าแม่ชุดที่สอง (ปีพาทย์ทำเพลงโจ๊ะบาวาดัก) 12 ภาษา ใช้หญิงสองคนแต่งเป็นหญิงเช่นเดียวกันกับชุดแรก ใช้เครื่องประกอบการรำเช่นเดียวกัน และรำสามครั้งเช่นเดียวกัน

3. ชุดของเจ้าพ่ออะรุ่ย (อะ โขปา โนก อะรุ่ย) ปีพาทย์ทำเพลงปล๊ะ ใช้หญิงหนึ่งคนแต่งเป็นชาย นุ่งผ้าลอมยชายสีแดง พาดผ้าสองไหล่สีเขียว โปกศึระชะ ทัดดอกจำปา เริ่มรำด้วยชั้นของปาโนก อะรุ่ย ต่อไปก็ใช้เครื่องประกอบการรำเช่นเดียวกันกับชุดก่อน ๆ และรำเพียงครั้งเดียว

4. ชุดพวยเรือ (อะ โขเกล็ง โวะ) ปีพาทย์เพลงจ่างโต่ง) เพลงประจำบ้าน ใช้หญิงสามคนแต่งเป็นหญิง และรำเพียงครั้งเดียว เครื่องประกอบการรำคือพวยและรำทำพวยเรือ

5. ชุดของเจ้าพ่อขุนทอง (อะ โขปา โนก ขุนทอง) ปีพาทย์ทำเพลงปล๊ะ ใช้หญิงหนึ่งคนแต่งเป็นชาย รำครั้งเดียวและใช้เครื่องประกอบการรำสามชนิดเช่นเดียวกัน และต่อด้วยการร้องทะเลมอญ

6. ชุดเล่นน้ำ (อะ โขวาน์ดัจ) ปีพาทย์ทำเพลงฮละซ้อด เพลงโบไม้ ใช้หญิงหลาย ๆ คน ไม่จำกัดจำนวนแต่งเป็นหญิงออกไปเล่นน้ำที่อ่างน้ำที่เตรียมไว้

7. ชุดของเจ้าพ่อพรมน้ำมนต์ ปีพาทย์ทำเพลงปล๊ะ ใช้หญิงหนึ่งคนแต่งเป็นชายโดยนุ่งผ้า ลอมยชาย มีผ้าคลุมศึระชะ ถือขันน้ำมนต์ เดินพรมผู้ที่มาร่วมพิธีทุกคนทั่วบริเวณ

8. ชุดของเจ้าพ่อโปรยข้าวตอกดอกไม้ ปีพาทย์ทำเพลงจ่างอะเป็น เพลงลา ใช้หญิงหนึ่งคนแต่งเป็นชาย มีผ้าคลุมศึระชะ เดินโปรยข้าวตอกดอกไม้ทั่วบริเวณพิธี เป็นการเสร็จสิ้นการรำเจ้าพ่อ และเจ้าแม่ของชาวหมู่บ้านเวรราว

เมื่อเสร็จพิธีแล้วชาวบ้านทุกคนจะนำอาหารที่ถวายเจ้ามาแบ่งกันกินโดยถ้วนหน้า เพราะถือว่า จะทำให้อยู่เย็นเป็นสุข และโชคดี

พิธีรำผีที่หมู่บ้านเวรราว ละทอนให้เห็นถึงความเชื่อที่สืบทอดมาจากสังคมเกษตรของชาวมอญในอดีต ที่เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของวิถีชีวิตในการทำมาหากินอันเกี่ยวข้องกับการผลิตทางเกษตร คือ การปลูกข้าว จับปลา ทอผ้า อันเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมก่อนการเปลี่ยนแปลงมาเป็นชุมชนชาวเมือง พิธีรำผีบ้านจึงต้องจัดขึ้นช่วงหลังสงกรานต์หลังทำบุญวันขึ้นปีใหม่ เป็นการเฉลิมฉลองเมื่อเสร็จการเก็บเกี่ยวในฤดูแล้ว จุดมุ่งหมายจึงแสดงถึงความขอบคุณต่อผีบ้านที่ช่วยปกป้องให้เกิดความอุดมสมบูรณ์

ขณะเดียวกันพิธีนี้จะห้ามทำหลังเดือน 6 เนื่องจากจะเป็นฤกษ์เริ่มทำนา ซึ่งเป็นช่วงที่ฝนจะตกในช่วงท้ายของพิธี จึงเห็นสัญลักษณ์ของการขอฝนได้จากการเล่นสาดน้ำกันในหมู่ผู้มาร่วมพิธี ซึ่งสะท้อนสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ของน้ำทำอันเป็นปัจจัยสำคัญในการเพาะปลูก และเพื่อความร่มเย็นสงบสุขของชุมชนเป็นสำคัญ

วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปอาจทำให้ความหมายเดิมของพิธีรำผีบ้านค่อย ๆ หมดความหมายลง แต่บทบาทและความสำคัญของพิธีกรรมนี้ มิได้ลดน้อยลงเลย แต่กลับกลายเป็นสัญลักษณ์ในการดำรงความเป็นชาติพันธุ์มอญที่เก่าแก่ ที่ให้ความสำคัญกับอดีต และประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนที่

แฝงอยู่ในความเชื่อต่ออำนาจความศักดิ์สิทธิ์ของ
บรรพบุรุษที่คอยปกป้องรักษาชุมชนอยู่

คุณค่าใหม่ของพิธีรำผีนี้ ก็คือ พิธีกรรมนี้
สะท้อนถึงความร่วมมือ สามัคคี ความเป็นชุมชน
มอญที่ยังมีศักยภาพในการดูแลจัดการและสร้าง
ความเป็นหนึ่งเดียวกันได้ โดยมีความเชื่อมั่นใน
บรรพบุรุษร่วมกัน อันเป็นสิ่งที่ไม่สามารถพบได้ใน
ชุมชนเมืองอื่น ๆ ความเชื่อนี้ยังเป็นกลไกสำคัญ ไม่
เพียงช่วยขจัดปัญหาความเดือดร้อนทั้งในด้าน
ครอบครัว หรือการทำมาหากินในวิถีชีวิตแบบใหม่
แต่ยังได้สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่มี
สำนึกสูงต่อความกตัญญูที่มีต่อบรรพบุรุษ ทำให้
อดีตมีความหมายเชื่อมโยงกับปัจจุบันได้ และที่
สำคัญคือ ความภาคภูมิใจในรากเหง้าของตนเอง
อันเป็นคุณค่า ที่สำคัญยิ่งของมนุษย์ทุกกลุ่มชน แม้
กาลเวลาอาจทำให้พิธีกรรมนี้ถูกปรับเปลี่ยนไปตาม
ยุคสมัยเพียงใดก็ตาม แต่การเชื่อมั่นในคุณค่าของ

วัฒนธรรมของตนต่างหาก ที่ทำให้มนุษย์ดำรงชีวิต
ได้อย่างมีความหมาย

พิธีรำผีมอญ ยังสะท้อนอัตลักษณ์ของ
ชาวมอญที่เป็นที่รับรู้กันว่า มีความเคร่งครัดใน
พระพุทธศาสนา และมีความยึดมั่นในขนบธรรมเนียม
ประเพณีที่ดั้งเดิม คือ ความมีกตัญญูตเวที
ต่อบรรพบุรุษและผู้นำที่ก่อคุณประโยชน์ พิทักษ์
ปกป้องอันตรายให้แก่เผ่าพันธุ์ครอบครัววงศ์ตระกูล
ในชุมชนของตน

การถือผีของชาวมอญจึงดำรงอยู่ควบคู่กับ
พุทธศาสนา ด้วยการประสานประโยชน์ตาม
กาลและเทศะที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย
และความสงบสุขของชุมชน มิใช่การนำพุทธศาสนา
ไปปะปนกับไสยศาสตร์ที่เป็นอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์
ดังที่พบเห็นทั่วไปในวัด ทั้งในเขตเมืองและชนบท
ซึ่งแน่นอนที่แม้พฤติกรรมดังกล่าว นอกจากจะมี
พระสงฆ์เป็นผู้นำแล้ว ย่อมต้องเกิดจากความ
ต้องการและแรงผลักดันจากชาวบ้านด้วย

เอกสารอ้างอิง

ประวัติเจ้าพ่อ เจ้าแม่เว้ชราว โดย สง่า ใหม่วิจิตร วารสารเมืองโบราณ ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2527.

ขอขอบคุณ

ชาวบ้านเว้ชราว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ คุณชรรค์ชัย วัลลิโกดม

นิทานตอนนี้คล้ายกับเรื่องโลกนัยชาตก ตอนที่ธัญชัยกุมารแก้ปัญหาธรรมของนันทิยักข์ ซึ่งอาศัยอยู่ที่ต้นไทรใหญ่ในป่าจนพญายักษ์ยอม จำนวนแก่พระโพธิสัตว์ (Jaini, 1986: 10-18) หรือนิทานเรื่อง 30 มีเนื้อเรื่องเหมือนกับเรื่องสุวรรณสามชาตก (ลำดับที่ 543) เป็นต้น เป็นไปได้ว่าพระพิมพ์ธรรมคงได้นิทานชาตกในพุทธศาสนาเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการเพิ่มเติมเนื้อเรื่องของปิตาจปกรณ์ ถ้าพิจารณาเนื้อเรื่องปิตาจปกรณ์ฉบับไทยทั้งหมดแล้ว จะเห็นว่าเรื่องปิตาจปกรณ์ฉบับไทยนั้นควรจะจบตอนตั้งแต่ต้นนิทานเรื่อง 15 ท้าวพรหมทัตได้อธิบายเป็นมเหสี เพราะพญาปิตาจได้อภิเษกกับเจ้าหญิงมนุษย์ แต่ผู้แต่งคงจะเห็นว่าเนื้อเรื่องยังชวนติดตามอยู่ จึงมีการแต่งเรื่องขยายออกไปอีก ทำให้เนื้อเรื่องไม่เพียงแต่จะเป็นเรื่องของปิตาจที่ต้องการแต่งงานกับมนุษย์เท่านั้น แต่ยังเพิ่มการลักพาตัวมเหสีของพญาปิตาจ การสู้รบกันระหว่างปิตาจและเทวดารักษาเมือง ตอนท้าวพระราชาบิดาของเจ้าหญิงนั้นทราบข่าว ก็ยกกองทัพมารับพระธิดากลับเมือง แต่ถูกเทพารักษ์บังตาทำให้เกิดการฆ่าฟันกันเอง จนสงครามสงบและฤๅษีอาจารย์ท้าวฤๅษณานุราชมาถวายโอวาทแก่ท้าวฤๅษณานุราช การเพิ่มเรื่องการลักพาตัวเจ้าหญิง และการสู้รบกับของปิตาจและมนุษย์ทำให้ตอนท้ายเรื่องปิตาจปกรณ์ฉบับไทยมีส่วนคล้ายกับนิทานจักรๆ วงศ์ๆ ที่มีสูตรสำเร็จว่า เรียนวิชาฆ่ายักษ์ (คงรวมถึงมนุษย์ต่างๆ ด้วย) และลักพาตัวนาง

เฮนรี เดวิด กินสเบิร์ก แสดงความคิดเห็นว่าการที่ต้นฉบับนิทานนางต้นไทรของไทยมีการเพิ่มเติมนิทานต่างๆ เข้ามาอย่างมาก อาจเป็นเพราะต้นฉบับแรกที่คนไทยได้มานั้นไม่ชัดเจน และมีข้อผิดพลาดมากอยู่แล้ว หรืออาจเป็นเพราะคนไทยใช้การบันทึก

เรื่องจากนิทานนางต้นไทรที่เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ (Ginsburg, 1975: 281) ข้อสันนิษฐานดังกล่าวน่าสนใจและมีน้ำหนักน่าเชื่อถือมาก ผู้เขียนเห็นว่าประเด็นแรกมีน้ำหนักมาก เพราะแม้แต่ต้นฉบับที่พบในประเทศลาว ซึ่งเป็นที่แรกที่มีการแปลนิทานต้นไทรปาขยานะเป็นภาษาบาลี ก็ยังมีจำนวนนิทานซ้อนในแต่ละฉบับแตกต่างกัน โดยฉบับแปลของ หลุยส์ ฟิโน และบรองก์ มี 6 เรื่อง (Venkatasubbiah, 1969: 261-266) นิทานตอนต้นเป็นเรื่องผู้พิศางแย่งกันกินเนื้อพระอินทร์ที่ตายในสนามรบ (ตรงกับนิทานนำของเรื่องปิตาจปกรณ์ซึ่งอยู่ในชุดนิทานนางต้นไทรของภาคอีสาน) ในขณะที่ฉบับของมหาสิลา ซึ่งอ้างว่าเรียบเรียงจากต้นฉบับโบราณเช่นเดียวกัน มีนิทานนำตรงกับฉบับล้านนา คือผู้พิศางมากินซากอสูร (สิลา, 2509: 1) มีนิทานซ้อน 12 เรื่อง การที่นิทานมีจำนวนต่างกันคงเป็นเพราะการคัดลอกทำให้ต้นฉบับโบราณที่พบมีการเพิ่มเติมและตัดทอนนิทานซ้อนบางเรื่องออก ด้วยเหตุที่ฉบับลาวมีการแก้ไขมาก ทำให้ฉบับล้านนาซึ่งเข้าใจว่าคัดลอกมาจากฉบับลาวในราวพุทธศตวรรษที่ 21 ยังรักษาเนื้อความตลอดจนโคลงสอนใจไว้ดีกว่าฉบับลาวอย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่า ฉบับล้านนามีนิทานบางเรื่องที่ไม่พบในฉบับอื่น เช่นเรื่องกิมเสนะปราบปิตาจ และเรื่องพระฤๅษณะช่วยกษัตริย์ป่าดงทพรกับกษัตริย์เกาะพ นิทานเหล่านี้ผู้แต่งอาจนำมาจากเรื่อง มุขปาฐะ ถ้าเป็นดังนี้ ก็จะสอดคล้องกับข้อสันนิษฐานของกินสเบิร์กที่ว่า ต้นฉบับ (ล้านนา) ที่คนไทยได้มาอาจไม่ชัดเจนและมีการเติมเรื่องเพิ่มอยู่แล้วทำให้เรื่องปิตาจปกรณ์ในฉบับภาษาไทยที่คัดลอกต่อๆ มา มีลักษณะเป็นแหล่งรวมนิทาน และเมื่อรวมกับความเป็น 'ผู้ช่างเล่า' ของคนไทยเอง ก็ทำให้เรื่องปิตาจปกรณ์ห่างไกลไปจากเดิมมากยิ่งขึ้น จนแทบจะไม่เหลือเค้าของนิทานเดิมลักษณะเช่นนี้เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนว่า ต้นฉบับนิทาน

ที่พบในประเทศไทยมักจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมเรื่องตามใจของผู้คัดลอก

สรุป

เรื่องปิตาจอปกรณ์เป็นนิทานชุดหนึ่งในชุดนิทานสันสกฤตเรื่องต้นไตรปาชยานะที่แพร่หลายไปยังดินแดนต่างๆ แต่ต้นฉบับปิตาจอปกรณ์ที่พบอยู่ในปัจจุบันมีเพียง 3 ฉบับ คือ ฉบับล้านนา ลาว และไทย เท่านั้น ในช่วงแรกเรื่องปิตาจอปกรณ์ทั้ง 3

สำนวน มีความสัมพันธ์กันโดยการคัดลอกจากกัน แต่เมื่อมีการคัดลอกเรื่องต่อกันไป ทำให้แต่ละฉบับมีเอกลักษณ์มากขึ้น โดยเฉพาะฉบับไทยที่ต่างไปจากฉบับอื่นอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งคงเป็นเพราะการคัดลอกมาจากต้นฉบับหลายฉบับด้วยกัน ประกอบกับมีการเพิ่มเติมแก้ไขตัดแปลงเรื่องมากจนทำให้เรื่องมีเลือกนายที่มุ่งคติสอนใจกลายมาเป็นเรื่องปิตาจอแต่งงานกับมนุษย์ที่มีความสนุกสนานด้วยสาเหตุดังกล่าวมานี้เอง

หนังสืออ้างอิง

ต้นฉบับตัวเขียน

- “นิสสัยปิตาจอปกรณ์”. 2 ผูก วัดสูงเม่น. ต.สูงเม่น อ.สูงเม่น จ.แพร่. ไบลาน. อักษรธรรมล้านนา. ภาษาบาลี - ไทย ล้านนา. จุลศักราช 1198. เลขที่ 014 - 015.
- “ปิตาจอปกรณ์” ใน นันทสิงหปกรณ์. ผูก 8 - 10 วัดพันอ้น. ต. พระสิงห์ อ.เมือง จ.เชียงใหม่. ไบลาน. อักษรธรรมล้านนา. ภาษาบาลี - ไทยล้านนา. จุลศักราช 1181. เลขที่ 073 - 074.
- “ปิตาจอปกรณ์”. หอสมุดแห่งชาติ. หมวดวรรณคดี. หมู่นิทานร้อยแก้ว. สมุดไทยขาว เส้นหมึกดำ. เลขที่ 1 ตู 113 มัดที่ 61. ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุด.
- “ปิตาจอปกรณ์”. หอสมุดแห่งชาติ. หมวดวรรณคดี. หมู่นิทานร้อยแก้ว. สมุดไทยขาว เส้นหมึกดำ. เลขที่ 2 ตู 113 มัดที่ 61. ประวัติ ชื่อไว้แต่ร.ศ. 126.
- “ปิตาจอปกรณ์”. หอสมุดแห่งชาติ. หมวดวรรณคดี. หมู่นิทานร้อยแก้ว. สมุดไทยดำ เส้นดินสอ. เลขที่ 3 ตู 113 มัดที่ 61. ประวัติ ได้มาจากกระทรวงธรรมการ วันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2480.
- “ปิตาจอปกรณ์”. หอสมุดแห่งชาติ. หมวดวรรณคดี. หมู่นิทานร้อยแก้ว. สมุดไทยดำ เส้นรงค์. เลขที่ 4 ตู 113 มัดที่ 61. ประวัติ คุณหญิงวาด ปรีดิธรรมธาดาถวาย พ.ศ. 2470.
- “ปิตาจอปกรณ์”. หอสมุดแห่งชาติ. หมวดวรรณคดี. หมู่นิทานร้อยแก้ว. สมุดไทยดำ เส้นรงค์. เลขที่ 5 ตู 113 มัดที่ 61. ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุด.
- “ปิตาจอปกรณ์”. หอสมุดแห่งชาติ. หมวดวรรณคดี. หมู่นิทานร้อยแก้ว. สมุดไทยดำ เส้นรงค์. เลขที่ 5/1 ตู 113 มัดที่ 61. ประวัติ ทายาทหลวงตรุดกิจวิฑูรให้ 12 มีนาคม 2518.

หนังสือและวารสาร

กุสุมา รักษมณี. "นิทานปัญจตันตระฉบับภาษาไทย" *อักษรศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร* 2 (1+2 มิถุนายน 2521 - พฤษภาคม 2522). หน้า 80 - 92.

กุสุมา รักษมณีและคณะ. *เรื่องนางตันโต*. กรุงเทพฯ: มุลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคประทีป, 2529.

นิทานอิหร่านราชธรรม (ประชุมปกรณ์) 2 เล่ม. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2505 - 2506.

ประชุมจาริกวัดพระเชตุพน. พระนคร: ศิวพร, 2517. (ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น ปุณฺณสิริ) ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 23 เมษายน พุทธศักราช 2517)

สิลา วีรวงศ์ (เรียบเรียง) *นิทานนางตันโต 4 ปีสาจะปะกอน*. เวียงจันทร์: กรมวัฒนธรรม, 2509.

_____ *ประวัติศาสตร์ลาว*. กรุงเทพฯ: มติชน, 2539.

หนังสือเรื่องปีศาจปะกระณะ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วิชรินทร์, ร.ศ. 119 (พ.ศ. 2444).

Artola, George T. *Ten Tales from the Tāntropākhyāna*. Madras: The Vasanta Press, 1965.

Ginsburg, Henry D. "The Thai tales of Nang Tantrai and the Pisaca tales" *The Journal of the Siam Society*. Vol 63 pt. 2 (July, 1975) p. 279 - 314.

Jaini, P.S. *Lokaneyyappakaranam*. London: The Pali Text Society, 1986.

Sastri, K. Sivasamba. *The Tāntropākhyāna*. Trivandrum: Government Press, 1938.

Venkatasubbiah, A. "A Javanese version of the Pañcatantra" *Annals of the Bhandarkar Oriental Research Institute* XLVI 1966, 59 - 100.

_____ "A Tamil Version of the Pañcatantra" *The Adyar Library Bulletin*, XXIX 1965, 74 - 142.

_____ "The Pañcatantra Version of Loas" *The Adyar Library Bulletin*, XXXIII pt. 1-4 (1969), p. 195 - 283.

